

EXOTISCHE LANDSLAKKEN BIJ DE GROENTEBOER

door

Gerhard C. Cadée & Martin C. Cadée

Mama, kijk, een slak! riep een klein meisje in een supermarkt op Texel (16 juni 1997). En ja hoor, haar goede blik had precies op ooghoogte een huisjesslak ontdekt, die verstopt zat tussen de slaboontjes uit Spanje. Dit is niet het eerste waar je naar zoekt in een supermarkt. Pas na het verlaten van de winkel, op weg naar huis, realiseerde Gerhard zich dat hij die slak wel had kunnen "redden" of in ieder geval wel had kunnen verzamelen. Gelukkig was de slak even later bij een tweede bezoek nog aanwezig. Bij determinatie (gecontroleerd door E. Gittenberger) bleek het om *Theba pisana* (Müller, 1774) te gaan, een volwassen exemplaar van 16 mm in diameter. Het huis van de slak vertoonde een gerepareerde beschadiging, een kwart winding voor de mondrand, vergelijkbaar met eerder vermelde reparaties bij landslakken (Cadée, 1995).

Martin herinnerde zich naar aanleiding van deze vondst, dat onze moeder in de winter van 1968 een aantal jonge slakjes op Italiaanse bloemkool vond. De slakjes werden door hem opgekweekt (voornamelijk met bloemkool) om te achterhalen welke soort het hier betrof. Enkele weken later kocht ze opnieuw een Italiaanse bloemkool, waar in de winkel al een slak uit viel. "Geef u die slak ook maar mee" zei onze moeder, omdat ze Martin's belangstelling kende. De verkoopster gaf de slak erbij met de verbaasde opmerking: "De meeste klanten zeggen in zo'n geval, geef mij maar een andere bloemkool!". De bewuste slak is nog enige maanden opgekweekt tot volwassenheid en is als *Eobania vermiculata* (Müller, 1774) gedetermineerd in de collectie van Martin opgenomen. De andere drie jonge slakjes groeiden ook in de zomer van 1968 tot volwassenheid en zijn als *Helix (Cantareus) aperta* Born, 1778 gedetermineerd en opgenomen in dezelfde collectie. In de meeste gevallen zullen slakken uit gekochte groente wel op minder belangstelling mogen rekenen, maar (ongewenste) import van niet tot onze fauna behorende slakken (en andere organismen) behoort zo zeker tot de mogelijkheden.

Alhoewel het aanvankelijk het plan was *Theba pisana* op Texel los te laten, hebben we dit maar niet gedaan nadat we bij Gittenberger et al. (1970: 104) hadden gelezen dat deze soort niet in Nederland thuishoort, maar opzettelijk in ons land (op Walcheren, Van Benthem Jutting, 1962, 1964) werd ingevoerd; "Een handelswijze, die op geen enkele manier valt te verantwoorden en die wij dan ook scherp afkeuren." aldus deze auteurs. (Het exemplaar zit nu dus veilig in de collectie van Martin.) Daarna is *Theba pisana* in Nederland ook te Cadzand en in 1984 op Noord Beveland in het duingebied "De Banjaard" gevonden (Bank, 1987). Adam (1960) noemt *Theba pisana* van de Belgische kust tussen Mariakerke (bij Oostende) en Raversijde, en bij De Panne tegen de grens met Frankrijk.

Theba pisana komt voor om de Middellandse Zee en langs de Atlantische kust van Europa (Spanje, Portugal, Frankrijk, België, Cornwall, Zuid Wales, Oost Ierland) en is behalve in Zeeland ook elders, in Engeland, Frankrijk en Zwitserland wel eens ingevoerd (Kerney & Cameron, 1980). Jeffreys (1862) bekend dat hij tot tweemaal toe de soort heeft uitgezet bij Swansea in Wales, waarvoor hij 30 mijl verderop bij Tenby een mandvol had verzameld,

maar dat de soort daar niet wilde aanslaan. Kew (1893) meldt echter dat *Theba pisana* in 1874 in grote aantallen voorkwam bij Swansea en ook in 1884 waren ze er nog. Step (1945) noemt Swansea ook als vindplaats, vermoedelijk was Jeffreys dus toch succesvol geweest. Gittenberger & Ripken (1987) citeren literatuur waaruit blijkt dat de soort recentelijk zijn verspreidingsgebied sterk heeft uitgebreid. In Israël bijvoorbeeld komt de soort fossiel niet voor en nu is het daar de meest algemene landslak. Mienis (1985) vermeldt dat *Theba pisana* er zelfs gegeten wordt (door nonnen). Door toedoen van de mens is *Theba pisana* nu ook al geïntroduceerd in Californië, Zuid-Afrika en Australië (Gittenberger & Ripken, 1987) en berokkent daar schade aan land- en tuinbouw. *Eobania vermiculata* en *Helix (Cantareus) aperta* hebben zich nog niet weten te vestigen in Nederland.

Kew (1893) geeft, al is het dan meer dan honderd jaar geleden geschreven, nog steeds een zeer leesbaar overzicht van wat er tot dan toe bekend was over de verspreidingsmogelijkheden van mollusken en ook van de belangrijke rol die de mens daarin, gewild of ongewild, heeft gespeeld. Hij geeft vele voorbeelden van slakken die met ballast, hout, bloembollen, bananen en vooral planten en struiken, destijds vervoerd in "Wardian cases" (een kist met glazen wanden en deksel), levend in andere landen terecht kwamen. Verspreiding met verse groente noemt hij niet, maar hij geeft voornamelijk Engelse voorbeelden en aanvoer daar van verse groente uit andere landen zal toen nog niet zo'n grote rol gespeeld hebben. Dorsman & De Wilde (1929: 132) noemen wèl de mogelijkheid van transport met groenten, zonder echter voorbeelden te geven. Alhoewel transport met groente waarschijnlijk regelmatig voorkomt hebben wij -zonder uitputtend onderzoek- geen verdere vermeldingen in de literatuur gevonden.

Het voorkomen in Nederlandse winkels van *Theba pisana* op Spaanse slaboontjes en *Eobania vermiculata* en *Helix (Cantareus) aperta* op Italiaanse bloenkool toont aan dat de grotere eenwording van Europa ook op slakkengebied tot uitdrukking kan komen. Transport van slakken met groente komt waarschijnlijk regelmatig voor maar is tot nu zelden gerapporteerd. Misschien kunnen NMV-leden met soortgelijke ervaringen hier ook eens over schrijven in het Cb?

Summary

A specimen of *Theba pisana* (Müller) is described, collected on fresh butter-beans from Spain and sold in a shop on Texel, the Netherlands, in 1997. Two earlier examples (1968) of import in The Netherlands of the Mediterranean landsnails *Eobania vermiculata* (Müller) and *Helix (Cantareus) aperta* Boru with cauliflower from Italy are also mentioned. This indicates the possibility of transport of landsnails with vegetables. With an increasing transport of fresh vegetables over long distances in Europe, this may add to the increasing number of exotic species in many countries.

Literatuur

- Adam, W., 1960. Mollusques, I, Mollusques terrestres et dulci-
coles. - Faune de Belgique, Patr. Inst. R. Sci. nat. Belg.,
Brussel, 402 pp.
- Bank, R.A., 1987. Nieuwe vindplaats van een drietal mollusken voor
Zeeland. - Corr.-bl. Ned. Malac. Ver. 236: 271-273.
- Bentham Jutting, W.S.S. van, 1962. *Theba pisana* (Müller) levend in
Zeeland. - Basteria 26: 57-58.

- Bentham Jutting, W.S.S. van 1964. Aanvullend bericht over *Theba pisana* op Walcheren. - *Basteria* 28: 11-12.
- Cadée, G.C., 1995. Komt reparatie bij landslakken vaak voor? - *Corr.-bl. Ned. Malac. Ver.* 282: 6-11.
- Dorsman, L. & Iz. A.J. de Wilde, 1929. De Land- en zoetwatermollusken van Nederland. - *Uitg. Ned. Natuurhist. Ver.* No 3, Wolters, Groningen, 276 pp.
- Gittenberger, E., W. Backhuys & Th.E.J. Ripken, 1970. De Landslakken van Nederland. - *Uitg. Kon. Ned. Natuurhist. Ver.*, 177 pp.
- Gittenberger, E. & Th.E.J. Ripken, 1987. The genus *Theba* (Mollusca: Gastropoda: Helicidae), systematics and distribution. - *Zool. Verh. Leiden* 241: 1-59.
- Jeffreys, J.G., 1862. *British Conchology*, Vol. I. Land and Freshwater shells. - J. van Voorst, London, 341 pp.
- Kerney, M.P. & R.A.D. Cameron, 1980. *Elseviers Slakkengids*. - Elsevier, Amsterdam, 310 pp.
- Kew, H.W., 1893. *The Dispersal of Shells*. - Kegan Paul, Trench, Trübner & Co Ltd. London, 291 pp.
- Mienis, H.K., 1985. Enkele verdere gegevens betreffende de consumptie van landslakken in Israël. - *Corr.-bl. Ned. Malac. Ver.* 225: 63-65.
- Step, E., 1945 (revision by A.L. Wells). *Shell Life, an introduction to the British Mollusca*. - *The Wayside and Woodland Series*, Frederick Warve & Co Ltd., London, 443 pp.

Adressen van de auteurs:

- (G.C.C.) Waterweg 12, 1791 LH Den Burg, Texel, Cadee@nioz.nl
(M.C.C.) Klimroos 35, 2317 GD, Leiden, Cadeem@siggm.hhs.nl